

Užívateľ alebo používateľ?

Užívateľ alebo používateľ, čo je správne?

Otázka, ktorá vystupuje do popredia hlavne v súvislosti s počítačmi ako ekvivalent anglického termínu „user“ (či „luser“). Automaticky a viacmenej bez premýšľania zavedený termín „užívateľ“ býva často označovaný za nesprávny – v podstate s argumentáciou, že ide o možný vplyv českého termínu „uživatel“, ktorý sa do slovenčiny prekladá dvomi spôsobmi, a to ako „užívateľ“ aj ako „používateľ“, pričom tieto termíny nie sú synonymá.

Existuje názor, že slovo „užívateľ“ by malo byť používané iba v jednom jedinom význame, a to ako „užívateľ liekov“. My v tomto článku iba rozoberieme aktuálny **kodifikovaný** stav a vyvodíme dôsledky, ktoré z neho vyplývajú v špecifickej oblasti výpočtovej techniky.

Pozrieme sa do definície v Krátkom slovníku slovenského jazyka (2003):

- používateľ -a mn. -ia m. kto niečo používa: p. prístroja, motorového vozidla, p. autostrády, p-ia jazyka;
- užívateľ -a mn. -ia m. kto má niečo v užívaní: u. bytu;
- nedok. užívať -a
 1. k užiť 1 – 3
 2. používať vec, kt. nie je vlastníctvom, na svoj úžitok: u. dom, záhradu; právo na u-nie bytu, odovzdať do u-nia

Pôvodný anglický termín „user“ môže označovať niekoho (osobu), kto danú vec používa – hocijakým spôsobom. Takéto bežné použitie nebudeme analyzovať, je dostatočne pokryté definíciou

v Krátkom slovníku slovenského jazyka a mnohých rozboroch. Používaná vec môže byť aj počítač, ale to je samozrejme len prípad celkom obyčajného „používania či užívania veci“.

Potom to môže byť niekto (opäť osoba), kto danú vec **užíva**. Takéto užívanie je viacmenej špeciálnym prípadom používania v prípade, ak je užívateľovi povolené používať vec, ktorá nie je v jeho vlastníctve (napr. užívateľ bytu).

Ďalšia možnosť je už pre nás zaujímavejšia – „user“ je konkrétny termín v (moderných) operačných systémoch – je to viacmenej abstraktná entita, ktorej patria príslušné súbory na disku, bežiacie procesy v operačnom systéme a ktorá má určené privilégia prístupu k systémovým prostriedkom. V podstate zodpovedá používateľom ľuďom, kde každý používateľ operačného systému má v ňom svoj jednoznačný identifikátor, pridelené miesto na disku a určené práva pre činnosti, ktoré môže vykonávať – čiže vlastne v takomto chápaní nie sú žiadne námietky proti termínu *užívateľ* (operačného systému). Na dôvažok, takýchto entít sa v bežných operačných systémoch vyskytuje viac, často pritom nezodpovedajú skutočným ľuďom. Napríklad v UNIXových systémoch sa bežne vyskytujú užívatelia daemon, bin, sys, mail, www-server a podobne, zodpovedajúci systémovým službám. Alebo napríklad užívateľ „root“ (v UNIXoch hlavné konto s neobmedzenými administrátorskými právomocami) môže byť konto v skutočnosti používané viacerými ľuďmi-administrátormi.

Ako analógiu môžeme uviesť firemné auto: používateľ firemného auta je každý, kto si na ňom zajazdí alebo ho použije iným spôsobom, užívateľ firemného auta je človek, ktorý ho má oficiálne zverené, má isté práva aj povinnosti, má od neho kľúče, papiere, kupuje benzín, stará sa o údržbu, je za auto zodpovedný a niekedy na ňom možno aj jazdí.

Z prechádzajúceho vyplýva, že „užívateľ konta“, „užívateľ systému“, „užívateľ na mailovom serveri“, „užívateľ s administrátorskými právami“ sú všetko správne výrazy, „užívateľ počítača“ je v dnešnej dobe viac-menej totožné s významom „používateľ počítača“, pretože vo väčšine prípadov desktopový počítač používa iba jediný užívateľ (aj keď, v operačných systémoch od firmy Microsoft je väčšinou v systéme okrem nášho užívateľa/používateľa ešte jeden užívateľ s menom *administrátor*).

S tým súvisia aj pojmy „jednoužívateľský operačný systém“, teda taký, ktorý nepozná koncept rôznych užívateľov, práv, privilégií, chránených súborov a podobne (v dnešnej dobe už na ústupe) a „viacúžívateľský operačný systém“, teda taký, ktorý koncept rôznych užívateľov pozná¹. Niekedy pretláčané termíny „jedno-používateľský“ a „viacpoužívateľský“ sú, prísne vzaté, mierne nelogické, lebo naznačujú používanie operačného systému jedným alebo viacerými ľuďmi, čo nesúvisí s vnútornou vlastnosťou operačného systému – aj jednoužívateľský operačný systém môže **používať** viac ľudí, a naopak viacúžívateľský operačný systém môže byť **používaný** jedným jediným človekom (čo aj je v dnešnej dobe bežné).

Striktne by sme mohli rozlišovať:

- Používateľ -a mn. -ia m. kto niečo používa: p. prístroja, motorového vozidla, p. autostrády, p-ia jazyka.
- Používateľ e-mailu – človek, ktorý komunikuje prostredníctvom e-mailov.
- Užívateľ e-mailového konta – človek, ktorému bolo pridelené (e-mailové) konto (na serveri).
- Užívateľ „mail“ – abstraktná entita pomenovaná „mail“, existujúca iba v podobe jednotiek a núl v štruktúrach operačného systému. V rámci tejto entity môže napríklad bežať program

1 V angličtine „single-user“ a „multi-user“.

zabezpečujúci odosielanie a príjem e-mailov pre (reálnych aj virtuálnych) užívateľov operačného systému.

- Užívateľ „hrasko“ – abstraktná entita pomenovaná "hrasko", existujúca iba v podobe jednotiek a núl v štruktúrach operačného systému.
- Používateľ počítača „Janko Hraško“ – človek, užívajúci konto s názvom „hrasko“ s diskovým priestorom k nemu patriacim, používajúci toto konto na posielanie mailov, chatovanie, sťahovanie súborov z internetu a podobne.

Avšak takéto veľmi jemné rozlišovanie je pre bežných **používateľov** jazyka (a aj pre odborníkov v oblasti informatiky a počítačových systémov) až zbytočne detailné, nie je zrejme skutočne potrebné trvať na takomto delení, a v komunikácii voľné zamieňanie pojmov *užívateľ* a *používateľ* (v *operačnom systéme*) nespôsobí žiadne problémy ani nie je v rozpore so spisovnou, kodifikovanou formou slovenského jazyka.